

שי מאירי

המחלקה לזואולוגיה, אוניברסיטת תל-אביב

תמר דיין

המחלקה לזואולוגיה, אוניברסיטת תל-אביב

ציטוט מומלץ

מאירי ש ודיין ת. 2010. אוספי טבע ושמירת טבע – קריאה להשתתפות באיסוף. *אקולוגיה וסביבה* 1(3): 5.



פריטי אוסף משומרים באלכוהול של לטאות. מימין לשמאל: שנונית הנחלים, עינחש עדינה ומדברית עינונית | צילום: עוז ריטנר, אוספי הטבע הלאומיים, אוניברסיטת תל-אביב

אוספי טבע ושמירת טבע – קריאה להשתתפות באיסוף

3 באוקטובר, 2010

גיליון סתיו 2010 / כרך 1(3)

מכתבים למערכת

לקוראי אקולוגיה וסביבה,

אוספי טבע משמשים כלי ראשון במעלה למחקר ולניטור המגוון הביולוגי בעולם כולו. פריטי אוסף מאפשרים להבין את דגמי העושר, השפע, הפיזור והשונות של אורגניזמים, להתחקות אחרי היחסים הפילוגנטיים ביניהם, ולעקוב אחרי שינויי תפוצה, אבולוציה והשפעות סביבתיות. אוספי הטבע של האוניברסיטה העברית בירושלים ושל אוניברסיטת תל-אביב מוכרים כאוספים הלאומיים של ישראל.

אוספי טבע הם ארכיון דינמי של המגוון הביולוגי על כל רכיביו. פריטי האוסף הנאספים ברחבי הארץ במהלך השנים מאפשרים להכיר את מרכיבי המגוון הביולוגי ולעקוב אחר שינויים בו, כגון שינויים בהרכב אוכלוסיות וחברות או ברמות הזיהום הסביבתי. מידע זה חיוני למטרות מחקר, ממשק, שמירת טבע וסביבה, חקלאות והכשרה מקצועית ואקדמית, ומאפשר ניצול מושכל של חומרי טבע לתעשייה הביוטכנולוגית והרפואית. אולם למרות פריחה מדעית זו, איסוף פריטים לאוספי הטבע, הבסיס הראשוני למחקר, נמצא בדעיכה. בעיקר אמורים הדברים באיסוף חולייתני יבשה מוגנים.

זיהויי שדה שאינם מלווים באיסוף אינם ניתנים לאימות ואינם מאפשרים בחינה מורפולוגית, גנטית וכימית. אוספי טבע פעילים כתשתית למחקר ולממשק זקוקים לרצף של איסוף במרחב ובזמן. רצף זה מתקבל משילוב של איסוף יזום לצורכי מדע עם איסוף אקראי. האיסוף היזום מוגבל לקבוצות טקסונומיות מסוימות ולאתרים מסוימים. מינים בסיכון אינם נאספים כמעט כלל מטעמים מובנים. עם זאת, רק אוסף שמתעד את מצב המגוון כיום יוכל לשמש בסיס להשוואה בעתיד. פרויקטים של ניטור ומחקר שיש בהם בסיס של לכידה יסייעו מאד לעתידו של מחקר המגוון הביולוגי אם יכללו איסוף יזום ושמירת פריטים מדגמיים באוסף מוכר. רבים מאיתנו חובבים יצורים חיים ועל כן נרתעים מאיסוף מסוג זה, אולם יש לזכור שהוא מרכיב חיוני במחקר ובהחלטות בנושא ממשק. היקף האיסוף היזום כיום בישראל אינו עונה על הצרכים המדעיים ועל צורכי הממשק

ושמירת הטבע.

לאיסוף האקראי (למשל איסוף פגרים בעקבות הרעלות או דריסות על-ידי פקחי רשות הטבע והגנים) חשיבות עצומה. ניתן לחזק מרכיב זה על-ידי מודעות של ציבור המדענים, רשות הטבע והגנים וכלל שוחרי הטבע בישראל. מרכיב חשוב יכול להיות העברת בעלי חיים שמתו בעת לכידתם לאוסף מדעי. מכרסם שמת במלכודת, ציפור שמתה ברשת הערפל, עטלף שנספה בעת לכידתו ועוד, יכולים עדיין לתרום לשמירת הטבע ולמדע, אם יועברו לאוסף מדעי. פשוט וחשוב גם לשמור חיות שלא היה בכוונתנו ללכוד אך נפלו ברשתנו. אנו סבורים כי בעת תכנון ניסוי הכרוך בלכידות, כדאי שהחוקרים יתנו את הדעת על התועלת שבאיסוף ובשימור גם אם מחקרם יכול להתבצע בלי איסוף כזה.

האוספים העיקריים של מדינת ישראל, המוכרים כמפעל לאומי, שוכנים באוניברסיטה העברית בירושלים ובאוניברסיטת תל-אביב. האוספים פתוחים לכלל הקהילה המדעית בארץ ובחו"ל, לאנשי שמירת טבע וסביבה, לחקלאים, לאנשי מקצוע במשרדי ממשלה ולגופים ממשלתיים אחרים בישראל. אנו קוראים לעמיתינו להעביר בעלי חיים וצמחים למשמורת באוספים אלו. מדובר באינטרס של כולנו לשימור, לניטור, לביסוס ממשק על מדע ולניצול בר-קיימא של המגוון הביולוגי והסביבה בישראל.

מודים מראש על שיתוף הפעולה,

שי מאירי ותמר דיין, המחלקה לזואולוגיה, אוניברסיטת תל-אביב